

τοῦ κ. ΣΤΑΘΗ ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗ
Συγγραφέως-Δικηγόρου

./.

Δέν πρόκειται μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸ νὰ δώσωμε μιά πλήρη εἰκόνα τοῦ πῶς κυβερνήθηκε ὁ ποντιακὸς λαὸς ἀπὸ τοὺς διάφορους αἰῶνες. Ἐνα τέτοιο ἐγχείρημα θὰ ἀπαιτοῦσε ἱστορικὴ καὶ νομικὴ ἐρευνα πάρα πολλὴ μεγάλη, ἐπίπονη καὶ συστηματικὴ. Ἐξ ἄλλου δέν θὰ τὸ ἐπέτρεπε οὔτε ὁ χῶρος τῆς στήλης οὔτε ὁ σκοπὸς αὐτοῦ τοῦ δημοσιεύματος, ποὺ εἶναι μιά γενικὴ ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν πάνω στὸ θέμα, ἰδίως τῶν νέων μας, οἱ ὅποιοι πρέπει νὰ ξέρουν, ἔστω σὲ γενικὲς γραμμές, τὴν ἱστορίαν τῆς ἰδιαίτερης πατρίδας τῶν προγόνων μας.

1.— Τὰ πολιτεύματα, ποὺ ἴσχυσαν κατὰ καιροὺς στὸν Πόντο, δέν ἦταν πολλὰ καὶ ποικίλα. Ἡ πολιτειακὴ ἐξέλιξις ἐκεῖ ἦταν ὅπως καὶ στὴν κυρίως Ἑλλάδα. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀποδεικνύει τὴν παράλληλη ἐξέλιξις τῆς πολιτικοκοινωνικῆς ζωῆς στὸν Πόντο καὶ στὴν κυρίως Ἑλλάδα. Ἀνάμεσα στοὺς Ἕλληνας γενικὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς κυρίως Ἑλλάδος ὑπῆρχαν πάντοτε δεσμοὶ ἔθνικοι, κοινωνικοί, πολιτικοί, ἠθικοί, κλπ. Οἱ διαφορὲς συναλλαγές μεταξὺ τους δέν ἐπαφανμποτέ σὲ ὅλη τὴ διάρκειαν τῶν αἰώνων.

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ὁ ἀποικισμὸς Ἑλλήνων στὸν Πόντο ἐγένετο τὸν 80 π.Χ. αἰῶνα. Οἱ πληροφορίες, ὅτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν 80 π.Χ. αἰῶνα ὑπῆρχαν Ἕλληνας στὸν Πόντο, δέν εἶναι ἀπόλυτα σαφεῖς. Ἀνάγονται στὴν ἑλληνικὴ μυθολογίαν, ποὺ ἂν καὶ ἔχουν σπουδαία σημασία καὶ παρέχουν ἕνα ἄριστον ὄργανον γιὰ σοβαρὰ ἐπιστημονικὰ ἐρευνῆς, ἐν τούτοις δέν μᾶς δίνουν συγκεκριμένα στοιχεῖα, ὥστε νὰ διατυπώσωμε παρατηρήσεις σχετικὰ μὲ συγκεκριμένα πραγματικὰ περιστατικὰ. Παίρνομε λοιπὸν ὡς συγκεκριμένη χρονικὴ ἀφετηρίαν τὸν 80 π.Χ. αἰῶνα.

2.— Μέχρι τὰ τέλη τοῦ 4ου π.Χ. αἰῶνα, ἡ πολιτειακὴ ὀργάνωσις στὸν Πόντο δέν διέφερε ἀπὸ ἐκεῖνη, ποὺ ἴσχυε στὴν κυρίως Ἑλλάδα. Κάθε πολιτεία στὸν Πόντο ἀποτελεῖ κράτος, ἔχει δικὸν τῆς βασιλείου. Τὰ ὅρια τῆς δικαιοδοσίας τοῦ κράτους εἶναι περιορισμένα. Ἐποῖν ἡ πολιτειακὴ ὀργάνωσις παίρνει τὴν μορφήν τῆς αὐτοδιοικήσεως. Κυριαρχεῖ παντοῦ, σὲ ὅλες τὰς πόλεις τοῦ Πόντου (καὶ σὲ ὅλα τὰ χωρία ποὺ μαζὶ μὲ τὴν πρωτεύουσαν ἀποτελοῦν ἑνιαία διοικητικὴ περιφέρεια), ἡ ἰδία ἰδέαν, ἡ ἰδέαν τῆς αὐτονομίας. Ἐπὶ τέσσαρες περίπου αἰῶνες ἴσχυει στὸν Πόντο τὸ Πολιτειακὸν σύστημα τῆς αὐτονομίας τῶν πόλεων.

3.- Μέ την λήξη του 4ου και έναρξη του 3ου π.Χ. αιώνα, στον Πόντο σημειώνεται ένας σταθμός από άποψη πολιτειακής οργάνωσης. Καταργούνται όλα τα μικρά βασίλεια του Πόντου και συγκροτείται ένα ένιατο ποντιακό κράτος, όπου βασιλεύουν Πέρσαι βασιλείς, οι οποίοι όμως εξελληνίζονται πέρα για πέρα. Το κράτος αυτό, με πρωτεύουσα την Τραπεζούντα, αναπτύχθηκε πάρα πολύ και διατηρήθηκε μέχρι το 66 ή 64 π.Χ., όποτε και καταλύθηκε από τους ρωμαίους. Η δυναστεία των βασιλέων του Πόντου στην περίοδο αυτή είναι γνωστή ως δυναστεία των Μιθριδατών. Το ότι την αυτονομία των πόλεων διαδέχτηκε η ένιατα πολιτειακή οργάνωση αυτών σε συνδυασμό με την πλήρη εξελληνισμό των Μιθριδατών είχε μεγάλη σημασία από άποψη εθνική. Το κράτος των Μιθριδατών του Πόντου, ένιατο και ισχυρό, κατάρθωσε να αντισταθῆ αποτελεσματικά ενάντια στις βάρβαρες επιδρομές από την ανατολή. Έτσι το ελληνικό στοιχείο ~~είχε~~ ^{είχε} για καλά στη γεωγραφική τούτη περιοχή.

Ο Μέγας Αλέξανδρος δὲν ἔθιξε καθόλου τὸ βασίλειο τοῦτο τοῦ Πόντου. Ἡ φεγγοβολή τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, πού σκόρπησε μέ τόν μακεδόνα στρατηλάτη σέ ὄλο τὸ χῶρο τῆς Ἀνατολῆς, ἔλαμψε στόν Πόντο πῶς φωτεινά, γιατί ὁ σπόρος βρῆκε ἐδῶ πολύ γόνιμο ἔδαφος, γόνιμο μὰ καί γνῶριμο.

4.- Μετά τή ρωμαϊκή κατάκτηση τοῦ Πόντου τὸ 66 ἢ 64 π.Χ. (ἢ κυρίως Ἑλλάδα κατακτήθηκε ἀπό τοὺς ρωμαίους τὸ 146 π.Χ.) τὰ πράγματα ἀλλάζουν ~~καρπῶς~~ ^{εὐκαρπῶς}. Ὁ Πόντος γίνεται ἐπαρχία τοῦ ρωμαϊκοῦ κράτους. Οἱ ρωμαῖοι παραχωροῦν ἰδιαίτερα προνόμια στοὺς ἐλληνοποντίους, πού σ'αὐτὸ βοήθησε καί τὸ ἀπομεμακρυσμένο τοῦ ἐδάφους. Πάντως τὰ προνόμια αὐτὰ εἶχαν εὐνοϊκὸ ἀποτέλεσμα γιὰ τόν ἐλληνισμό τοῦ Πόντου. Ἐτσι ἡ ζωὴ στόν Πόντο ἦταν κάπως ἐλεύθερη καί οἱ ἐλληνικὲς παραδόσεις συνεχίζονταν ὁμαλά. Οἱ ρωμαῖοι περιορίζονταν μόνο σὲ νὰ εἰσπράττουν φόρους. εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ ἐπίδραση στόν Πόντο ἦταν σχεδόν ἀνύπαρκτη.

5.- Ὡταν τὸ 395 μ.Χ. τὸ ρωμαϊκὸ κράτος χωρίστηκε σέ ἀνατολικὸ καί δυτικὸ, ὁ Πόντος παρέμεινε κατὰ φυσικὴ συνέπεια στοὺς κόλπους τοῦ ἀνατολικοῦ. Ὅπως δὲ εἶναι γνωστὸ, τὸ ἀνατολικὸ ρωμαϊκὸ κράτος ὠνομάστηκε ὕστερα Βυζαντινὴ ~~αὐτοκρατορία~~ ^{αὐτοκρατορία}. Ὁ Πόντος λοιπὸν ἀποτελοῦσε " θέμα " (ἐπαρχία) τοῦ Βυζαντίου. Ὅμως τὸ τμήμα αὐτὸ τῆς Βυζαντινῆς ~~αὐτοκρατορίας~~ ^{αὐτοκρατορίας} εἶχε κάποια αὐτοτέλεια. Στὴν Τραπεζούντα βρισκόταν πάντοτε ἀντιπρόσωπος τῆς κεντρικῆς διοικήσεως, ὁ λεγόμενος Δ ο ὕ κ α ς μέ ὠρισμένες ἐξουσίες, πού τίς ἀσκοῦσε μέ κάποια ἀνεξαρτησία μέσα σὲ τὸ δουκάτο του, στόν γεωγραφικὸ χῶρο τοῦ Πόντου.

Ἀπὸ τὸν 7ο μέχρι καί τὸν 11ο αἰῶνα οἱ πόντιοι ἀκρίτες μέ

τὴν πολεμικὴν τὸν τέχνην καὶ τὸν ἠρωϊσμόν τοὺς ἀντέταξαν γενναία ἀμυνα κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Βυζαντίου.

6.- Τὸ 1204, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Φράγκους, ὁ Ἀλέξιος Α' Κομνηνός, γόνος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ Βυζαντίου, ἰδρύει αὐτοτελές καὶ ἀνεξάρτητον κράτος στὸν Πόντον, τὴν Αὐτοκρατορίαν τῶν Κομνηνῶν μετὰ πρωτεύουσαν τὴν Τραπεζοῦνταν. Ἀλλὰ γιὰ τὸ κράτος αὐτὸ θὰ μιλήσωμε εἰδικῶς στὸ ἐπόμενον ἀρθρον μας.

7.- Πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Τραπεζοῦντας καὶ σὲ ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τουρκοκρατίας, στὸν Πόντον οἱ Ἕλληνες ζοῦσαν ὑπὸ τὸ καθεστὸς τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ Ἑκκλησία, στὴν ὁποία παραχωρήθησαν ὀρισμένα προνόμια, εἶχε καὶ πολιτικὴν δικαιοδοσίαν σὲ μερικοὺς τομεῖς τοῦ βίου. Ὑπῆρχε βέβαια καὶ ὁ θεσμὸς τῆς δημογεροντίας. Πάντως ἐκεῖνο, ποὺ εἶχε σημασίαν, ἦταν ἡ ζωτικότητις τοῦ ποντιακοῦ λαοῦ, ποὺ ἐξασφάλισε τὴν ὑπαρξίν του ἀπὸ κάθε ἀποφῆ. Ἡ πνευματικὴ ἀκτινοβολία τοῦ ποντιακοῦ λαοῦ, ἡ ἐπιδεικτικότητις του στὶς διάφορας τέχνας, ἡ ἐργατικότητις του καὶ ἡ ψυχικὴ του ἀντοχή, προκάλεσαν τὸν θαυμασμόν τοῦ κατακτητῆ, ὁ ὁποῖος καὶ ἀναγκάστηκε νὰ τοῦ παραχωρήσῃ κατὰ καιροὺς διάφορα δικαιώματα. Ἀποκοτῶν ἔτσι μετὰ τὸν καιρὸν οἱ πόντιοι τὸ δικαίωμα νὰ αὐτοδιοικοῦνται σὲ πολλοὺς τομεῖς τῆς βίου τους, ὅπου ἡ Ἑκκλησία καὶ οἱ Δημογέροντες ἀσκούν ὀρισμένους ἐξουσίες ἀρκετὰ σημαντικὰς. Τὸ ἴδιον ἐξ ἄλλου συνέβαινε καὶ μετὰ τὰ ἄλλα διαμερίσματα στὸν ἑλληνικὸν χῶρον, ποὺ ἐτουρκοκρατεῖτο.

Ἡ Πολιτειακὴ ἐξέλιξις στὸν Πόντον, ὅπως εἶδαμε μετὰ συντομίαν παραπάνω, ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν μέχρι τέλους ἀκολουθεῖ τὴν ἴδιαν πορείαν καὶ ἐξέλιξιν μετὰ τὶς λοιπὰς περιοχὰς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας κλπ.

Στὸ ἐπόμενον ἀρθρον μας θὰ σταθοῦμε εἰδικώτερα στὴν Αὐτοκρατορίαν τῶν Κομνηνῶν τῆς Τραπεζοῦντας.

ΣΤΑΘΗΣ ΒΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ

